

Työkäisten asiakkaiden sosiaalisen kuntoutuksen kriteerit 1.6.2019 lukien

Määritelmä

Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) säädetään sosiaalihuollon kunnallisista tehtävistä ja palveluista sekä niiden toteuttamisesta. Kunnilla ja kuntayhtymillä on järjestämisvelvoite sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Sosiaalihuoltolain (17§) mukaan sosiaalinen kuntoutus on sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan ja vahvistetaan henkilön kykyä selviytyä arkipäivän toiminnoista, vuorovaikutussuhteista ja oman toimintaympäristönsä rooleista.

Työkäisten sosiaalista kuntoutusta järjestetään erityisesti työmarkkinoiden ulkopuolella olevalle aikuisväestölle ja henkilöille, joilla on laaja-alaisen ja kokonaisvaltaisen tuen ja ohjauksen tarve. Sosiaalisen kuntoutuksen tarpeen taustalla ovat usein pitkittyneet ja kasautuneet ongelmat, jolloin sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen edellyttää pitkäjänteisyyttä. Tilanteet eivät ole ratkaistavissa yksittäisillä toimenpiteillä tai interventiolla.

Menettely ja palvelun myöntämisen perusteet

Sosiaaliseen kuntoutukseen hakeudutaan sosiaalihuollon sosiaalityöntekijän tai ohjaajan kautta. Asiakas voi hakeutua palveluun itse tai läheistensä ohjaamana. Palvelun tarve voidaan havaita myös muissa palveluissa. Sosiaalihuoltolain 35 § velvoittaa tiettyjä ammattihenkilöitä ja viranomaisia (esim. TE-palvelut, terveydenhuolto, Kela) myös aktiivisesti ohjaamaan sosiaalihuollon piiriin henkilön, jolla on ilmeinen sosiaalihuollon tarve.

Sosiaalisen kuntoutuksen tarve arvioidaan osana yhdessä asiakkaan kanssa tehtävää sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointia. Asiakkaan toimintakykyä ja palvelutarvetta selvitetään kokonaisvaltaisesti, ottaen huomioon erilaiset palvelut yli sektorirajojen. Tarvittaessa palvelutarpeen arviointi tehdään monialaisesti yhteistyössä muiden asiantuntijoiden kanssa. Asiakkaan tarpeet saada kuntoutusta muista kuntoutusjärjestelmistä selvitetään. Sosiaalinen kuntoutus määrittyy asiakkaan tarpeiden ja voimavarojen perusteella. Asiakkaalle kerrotaan sosiaalisen kuntoutuksen palveluista ja hänelle annetaan mahdollisuus päättää, haluaako hän ottaa palvelua vastaan. Sosiaalisen kuntoutuksen osallistuminen on vapaaehtoista.

Kun sosiaalisen kuntoutuksen palvelua päätetään järjestää, kirjataan sosiaalinen kuntoutus osaksi asiakkaan kanssa yhdessä laadittua sosiaalihuollon asiakassuunnitelmaa ja nimetään asiakkaalle omatyöntekijä. Sosiaalihuoltolain tarkoittamalla erityistä tukea tarvitsevilla henkilöillä omatyöntekijänä toimivalla on oltava sosiaalityöntekijän pätevyys, muiden henkilöiden omatyöntekijänä toimii tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilö. Asiakassuunnitelmassa lähtökohtana ovat asiakkaan tarpeet, ja siinä otetaan huomioon asiakkaan itsensä esittämät näkemykset ja toiveet. Asiakassuunnitelmaan kirjataan sosiaalisen

kuntoutuksen yleisten tavoitteiden ohella asiakkaan itselleen asettamat muutostavoitteet sekä asiakkaan oma rooli ja toimet muutoksen aikaansaamiseksi ja tavoitteiden saavuttamiseksi. Suunnitelmaan kirjataan myös työntekijöiden roolit tavoitellun muutoksen tukijana sekä arvio tarvittavien palveluiden kestosta. Sosiaalista kuntoutusta järjestetään sovittaen se yhteen asiakkaan muiden palvelutarpeiden kanssa osana monialaista yhteistyötä. Asiakkaan omatyöntekijällä on keskeinen koordinoiva rooli eri toimijoiden tarjoaman tuen ja palvelujen yhteen sovittajana. Asiakassuunnitelmaan kirjattuja sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteita arvioidaan säännöllisesti. Palvelun aikana palveluntuottaja kirjaa toteuttamissuunnitelmaan palvelun välitavoitteet ja niissä edistymisen sekä tekee palvelun päättyessä asiakkaan kanssa yhdessä loppuarvioinnin. Asiakkaan omatyöntekijä vastaa sosiaalisen kuntoutuksen kokonaisprosessin loppuarvioinnista yhteistyössä asiakkaan kanssa ja toteaa palvelun päättyneeksi yhteisymmärryksessä asiakkaan kanssa.

Sosiaalisen kuntoutuksen asiakaskohtaisia vaikutuksia seurataan mahdollisesti sovituin toimintakykymittarein, joihin palveluntuottajien tulee sitoutua. Asiakkaalla on oikeus päätökseen. Päätös tulee perustella asianmukaisesti. Erityinen tarve päätöksen perustelemiseen asiakkaalla on silloin, jos hän ei saa hakemaansa palvelua tai hän saa vain osittain sen, mitä on hakenut. Päätös tehdään kirjallisena ja siihen on liitettävä muutoksenhakuohje. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain (734/1992, 4 §) mukaan sosiaalinen kuntoutus on maksuton sosiaalipalvelu.

Sosiaalisen kuntoutuksen sisältö ja tavoitteet

Sosiaalinen kuntoutus on sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin toteutettua tehostettua tukea, jossa yksilöllinen tuki yhdistyy toiminnallisuuteen. Tehostettu tuki tarkoittaa intensiivistä kokonaisvaltaista yksilötyöskentelyä. Toimintatapoina voivat olla keskustelutapaamiset myös perinteisen virastoympäristön ulkopuolella, kotikäynnit, verkostotapaamiset ja konkreettinen apu ja tuki arjen asioiden hoidossa. Työote on rinnalla kulkevaa, valmentavaa ja tavoitteellista.

Palvelua voidaan toteuttaa yksilötyöskentelyn ohella myös ryhmätoimintana, jolloin toteuttamistapa ja teemat räätälöidään monipuolisesti vastaamaan ryhmäläisten palvelutarpeita. Ryhmätoiminnot tarjoavat ympäristön asiakkaiden vuorovaikutus- ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle sekä vertaistuelle.

Sosiaalisen kuntoutuksen palvelu toteutetaan omatyöntekijänä toimivan sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan ohjauksessa. Intensiivinen yksilötuki toteutetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin, mutta toiminnallisen osuuden toteuttamisessa voi olla mukana asiakkaan tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia toimijoita. Palvelun toteuttamisen tulee aina perustua riittävään sosiaalihuollon ja sosiaalisen kuntoutuksen osaamistasoon sekä ohjaamis- ja valmennusosaamiseen. Sosiaalisen kuntoutuksen sisältöjen kehittämisessä ja toteuttamisessa käytetään asiakkaiden asiantuntijuutta hyväksi, jolloin palvelut ovat asiakaslähtöisiä ja asiakkaiden osallisuutta tukevia.

Sosiaalihuoltolain (17§) mukaan sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluu

- sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen
- kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen
- valmennus ja tuki arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan
- ryhmätoiminta ja tuki sosiaaliin vuorovaikutussuhteisiin
- muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet
- nuorten sosiaalisessa kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai koulutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä

Sosiaalinen kuntoutus on oppimis- ja kasvuprosessi, jossa asiakkaan tavoitteet liittyvät elämäntilanteessa tapahtuvaan positiiviseen muutokseen, kasvuun ja kehitykseen. Toiminnassa korostuu asiakkaan osallisuus prosessissaan. Asiakas asettaa muutostavoitteet ja vastaa niiden saavuttamisesta työntekijöiden tuen avulla.

Sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan yksilö- ja ryhmätyöskentelyn keinoin arkielämän taitojen, sosiaalisten taitojen ja yhteisötaitojen vahvistumista:

- Arkielämän taitoja vahvistavan toiminnan tavoitteena on itsenäinen selviäminen arjen toiminnoissa. Toimenpiteet tähtäävät jokapäiväisessä elämässä tarvittavien kykyjen ja osaamisen lisääntymiseen. Keskeisiä tavoitteita ovat asumisen järjestäminen ja kodin ylläpitäminen, arjessa pärjääminen, itsestä ja perheestä huolehtiminen, organisoitukykyyn lisääntyminen ja riippuvuuksien hallinta.
- Sosiaalisia taitoja vahvistavan toiminnan tavoitteena on lähiyhteisöihin liittyminen. Toimenpiteet tähtäävät itseilmaisuuksiin ja vuorovaikutustaitoihin liittyvän osaamisen ja kykyjen lisääntymiseen. Keskeisiä tavoitteita ovat mm. kyky luoda ja ylläpitää ihmissuhteita, kyky ottaa vastuuta, luottamuksen ja arvostuksen kasvu sekä merkitykselliset ihmissuhteet.
- Yhteisötaitoja vahvistavalla toiminnalla tähdätään vahvistuneeseen toimijuuteen yhteisöissä ja yhteiskunnassa kuten etuus- ja palvelujärjestelmässä asioiminen, vapaa-aikaan ja harrastuksiin sekä opintoihin ja työelämään osallistuminen. Tavoitteina ovat mm. omaehtoisuuden lisääntyminen ja osallistumiskynnysten madaltuminen, tulevaisuusorientaation ja sopeutumiskyvyn vahvistuminen, kyky asioida sekä koulutus- tai työllistymispoluille pääseminen ja siellä pysyminen.

Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on asiakastasolla sosiaalisen toimintakyvyn vahvistuminen ja osallisuuden lisääntyminen. Tavoitteena on yksilön integroituminen yhteiskuntaan kykyjään ja suoriutumistaan vastaavalla tavalla. Asiakkaan tarpeiden mukaisesti sosiaalinen kuntoutus voi olla lyhyt- tai pitkäkestoista. Joskus riittävä tavoite osallisuuden turvaamisessa voi olla asiakkaan toimintakyvyn ylläpitäminen.

Palvelun järjestäminen

Sosiaali- ja terveystoimi vastaa osana lakisääteistä sosiaali- ja terveydenhuoltoa sosiaalisen kuntoutuksen järjestämisestä. Palvelun voi järjestää omana toimintana tai

Heinola

ostopalveluna. Sosiaali- ja terveystoimen vahvistamat sosiaalisen kuntoutuksen kriteerit koskevat sosiaalisen kuntoutuksen tuottamista sen järjestämistavasta riippumatta.